

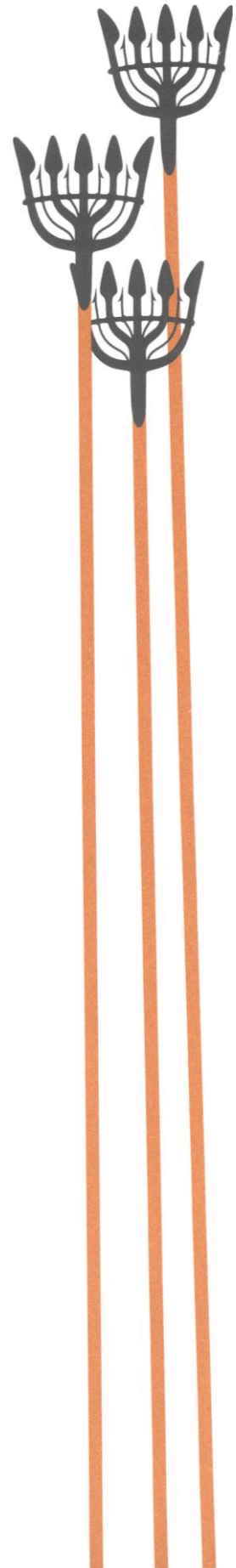
Mjällby fjärrvärme 2010

RAÄ 124 Mjällby socken,
Sölvesborgs kommun

Arkeologisk förundersökning

Blekinge museum rapport 2012:5
Mikael Henriksson

Bakgrund

Den fortsatta utbyggnaden av fjärrvärme i Mjällby kommun kom under hösten 2010 att beröra de mer centrala delarna av Mjällby samhälle. Mot bakgrund av detta beslutade Länsstyrelsen att en arkeologisk förundersökning skulle utföras med inriktning på de grävda schakten inom Mjällby bytomt, främst RAÄ Mjällby 124 (fig.1 resp. 2). Blekinge museum fick i uppdrag att utföra nämnda undersökning. Föreliggande avrapportering utgör en redovisning av den arkeologiska förundersökningens resultat. Arbetet har i sin helhet bekostats av exploitören Sölvesborgs Fjärrvärme AB.

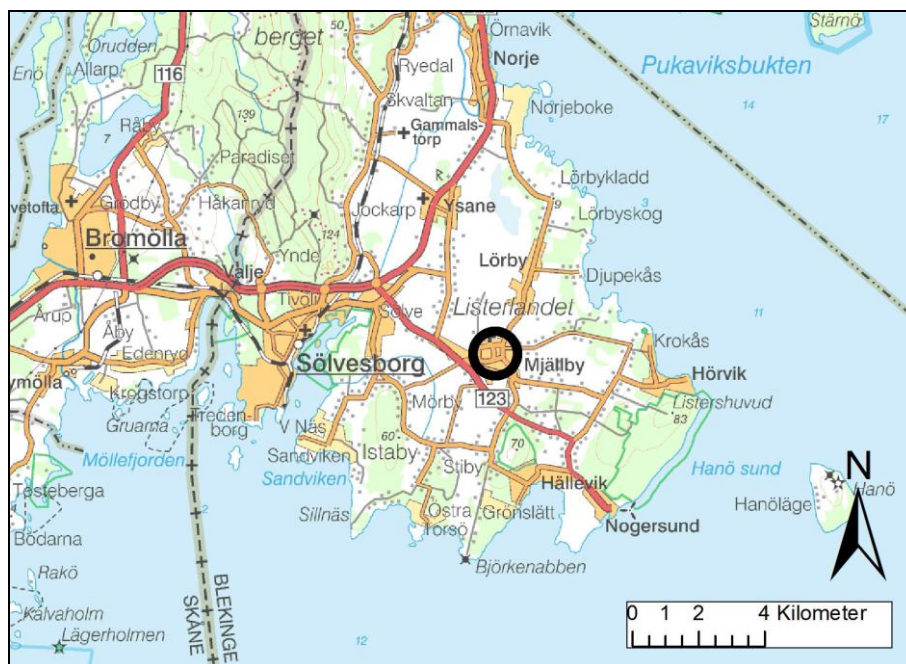

Fig.1 – Undersökningsområdet markerat på Översiktskartan.

Topografi och kulturhistoria

Fullåkersbygden Lister har en särställning i Blekinge vad gäller arkeologiska lämningars ålder, dignitet och omfattning, i synnerhet avseende spår från stenåldern. Listers position som fristående, administrativt landområde inom den tidiga medeltidens danska kungadöme, kan på olika grunder delvis projiceras bakåt i tiden till yngre eller rent av mellersta järnåldern. Inte minst ortnamnsforskningen har avhandlat förhållandet mellan byarna Hosaby, Mjällby och Hörby, och vissa fakta talar för att en centralort under yngre järnålder kan ha legat i sistnämnda by eller i dess närhet (Brink 1998 s.320 f.)

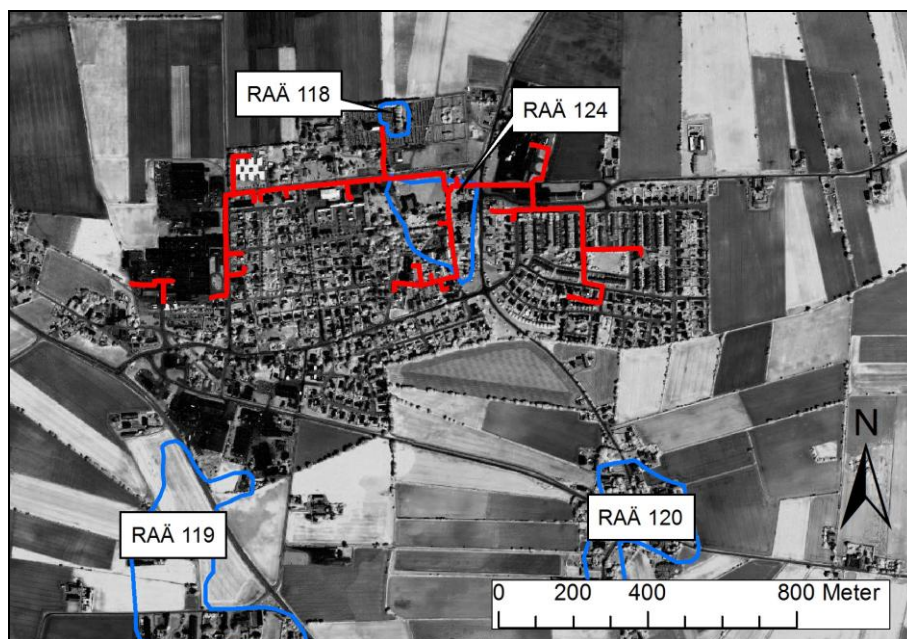

Fig.2 – Exploateringsschakt (röd markering) i förhållande till Mjällby bytomt.

Antalet undersökningar på Lister som berört järnålder och medeltid är få och, undantaget 1970-talets legendariska Istabygrävningar, dessutom omfångsmässigt mycket begränsade. De historiska bytomterna på Lister har i mycket liten utsträckning blivit föremål för arkeologiska grävinsatser. I fallet Mjällby kyrkby är 2010 års den första som kommit att genomföras på platsen.

Fältarbetets genomförande

Enligt länsstyrelsens förfrågningsunderlag skulle förundersökningen genomföras som en schaktningsövervakning med möjlighet att utföra relevant dokumentation. Ledningsschakten grävdes i huvudsak i gatumark, med undantag för vissa gräsbevuxna ytor samt området inne på kyrkogården. Det arkeologiska förundersökningsarbetet utfördes 2010-09-13 till 2010-11-02, och det fokuserade särskilt på tre delområden i centrala Mjällby (bilaga 1). Fältarbetet utfördes som en kombination av ledning av det faktiska grävningsarbetet och löpande efterbesiktningar av redan grävda ledningssträckningar. Viss handgrävning genomfördes av ansvarig arkeolog. Digital inmätning av schakt och kontexter utfördes med totalstation genom exploitörens försorg. Efterbearbetning av inhämtade fältdata gjordes efter fältarbetsfasen av ansvarig arkeolog i ArcGIS 10. Den övriga dokumentationen bestod av skalenliga sektionsritningar och digitalfotografier. Fyndinsamling skedde genom handplock och ett enstaka träkolsprov tillvaratogs för vedartsbestämning och ¹⁴C-datering.

Fig.3 – Område 2 mot S.

Fig.4 – kupolugn A1 mot NO

Resultat och diskussion

Förundersökningen inom de tre delområdena (bilaga 1) gav varierande resultat. Schaktets sträckning inom *Område 1*, vilken gick inom dagens kyrkogårdsområde, påvisade inga antikvariskt intressanta spår över huvud taget. Inom den västligaste delen av *Område 2*, vid idrottsplatsens NV hörn, framkom påförda raseringsmassor från nyare tid, sannolikt 1900-tal. Direkt öster om idrottsplatsen (fig.3) fanns dock koncentrationer av anläggningar, vilka dokumenterades i plan och till största del undersöktes. Längst i N och S framkom gropar från uppenbart nyare tid, sannolikt 17- 1800-tal. I områdets mitt föreföll en handfull anläggningar i form av pinnhål/mindre stolphål vara av äldre karaktär. Dessa sammanhängde och delvis överlgrades av en lätt sotig mark-/anläggningshorisont direkt under ploggången. Den påtagligaste anläggningen utgjordes av en hästskoformad sådan om 1,2 m i diameter, vilken tolkades vara botten av en lågtemperaturugn/kupolugn (fig.4). Vid undersökning av denna tillvaratogs lerklining, brända djurben samt mindre mängder Östersjökeramik (bilaga 2 resp. fig.5). Vedartsanalysen visade att trädslaget i träkolet från ugnen var bok, och ^{14}C -analysen gav en kalibrerad datering till sen vikingatid/tidig medeltid (bilaga 4).

Fig.5 – Fnr.5 Östersjökeramik ur kupolugn A1.

Inom *Område 3*, bakom konditori *Bagarboden*, kunde ett flertal fornlämningspår dokumenteras vid efterkontroll av redan grävda schakt. På ett generellt djup om ca 0,25 m övergick matjorden här i en horisont bestående av sotig sand. I underkant av denna framkom i sin tur ställvisa anläggningsspår. I delschaktets Ö-V löpande del och norra sektion dokumenterades en stenlagd yta på 0,40 m djup (bilaga 3, sektion A-B).

Fig.6 – Sektion A-B mot N.

Fig.7 – A16-A22 mot NNV.

I det sydliga delschaktet dokumenterades ett knappt 15-tal anläggningsspår i de N-S löpande sektionerna. Det rörde sig här om 0,2-0,5 m djupa, sotiga stolphål och gropar vilka framkom 0,20 – 0,25 m under dagens markyta. Anläggningarnas innehåll varierade mellan brungrå och gråbrun, lätt sotig sand med enstaka inslag av sten och skörbränd sten. Det sydliga delschaktets enda fynd utgjordes av ett hängbryne av skiffer, vilket påträffades i botten av ett stolphål (bilaga 2 resp. fig.8). Anläggningarna inom *Område 3*, bestående av såväl stolpburna strukturer som en stenlagd yta härrör hypotetiskt från ett sent förhistoriskt/tidigmedeltida skede, vilket torde sammanhänga tidsmässigt med det troligen vikingatida hängbrynet.

Fig.8 – Fnr.17 Hängbryne påträffat i anläggning A17.

Då samtliga spår av fornlämning antingen redan var bortgrävda genom exploateringen eller av ansvarig arkeolog alternativt ej hotades av den fortsatta fjärrvärmedragningen, fann Blekinge museum inte att några skäl till ytterligare antikvariska insatser förelåg. Således rekommenderades ingen slutundersökning. Sammanfattningsvis kan det dock konstateras, att ganska små arkeologiska insatser, som den 2010 utförda förundersökningen, kan bidra med såväl ny som viktig arkeologisk kunskap. I fallet Mjällby framkom, delvis dateringsbara, bebyggelsepå spår från en tidighistorisk bymiljö, vars antikvariska förhållanden under mark tidigare varit praktiskt taget okända. De historiska byarnas kontinuitet ned i vikingatid är en ofta upprepad sanning vars grund oftare tyck förmodad snarare än källkritiskt belagd genom grävande arkeologi. De äldre bytomternas registrering som bevakningsobjekt alternativt fast fornlämning är ett ofta första steg på vägen till ökad förståelse för byarnas äldre skeden. Spåren som framkom inom fjärrvärmeschakten 2010 faller i stort inom den registrerade lämningen RAÄ Mjällby 124. För att ytterligare problematisera lämningsspårens representativitet och utvärdera den äldre medeltidens bebyggelseomfattning krävs dock avsevärt mer sonderande arkeologi i och närheten av de kända bylägena på Lister.

Figurförteckning

Fig.1 Exploateringsens sträckning i Mjällby, markerad på Översiktskartan.

Fig.2 Förundersökningens delområden, markerade på ortofoto.

Fig.3 Översikt Område 2 mot S.

Fig.4 Detalj kupolugn A1 mot NO.

Fig.5 Fyndfoto Östesjökeramik ur kupolugn A1.

Fig.6 Översikt Sektion A-B mot N.

Fig.7 Översikt A16 – A22 mot NNV.

Fig.8 Fyndfoto Fnr 17 - hängbryne av skiffer, tillvarataget ur A17.

Bilagor

Bilaga 1 - Delområden arkeologisk förundersökning

Bilaga 2 - Fyndtabell

Bilaga 3 - Ritningar

Bilaga 4 - Vedartsanalys och ¹⁴C-datering

Källor

Skriftliga källor

Brink, S. 1998. Land, bygd, distrikt och centralort i Sydsverige. Några bebyggelsehistoriska nedslag. Hård & Larsson (red). *Centrala platser, centrala frågor. Samhällsstrukturen under järnåldern*. AAL series in 8⁰ No 28. Lund.

Övriga källor

FMIS

Lantmäteriets kartarkiv

Administrativa uppgifter

Länsstyrelsens dnr och datum för beslutet: 431-2297-10, 2010-09-09

Blekinge museum dnr: 100-0441-10

Undersökningstid: 2010-09-13 till 2010-11-02

Personal: Mikael Henriksson

Läge: Fastighetskartan, blad 3E 2f

Koordinatsystem: Sweref 99 (TM)

Koordinater för undersökningsytans sydvästra hörn: N,E 6211339 480087

Dokumentation: Mätdata och digitala fotografier förvaras i Blekinge museum.

Fynd: BIM 28312:

Kartanvändning: ©LMV, Gävle, 2012, ©LMV Ärende nr M2005/2857, ©LMV 2012. Ur Historiska Kartor™

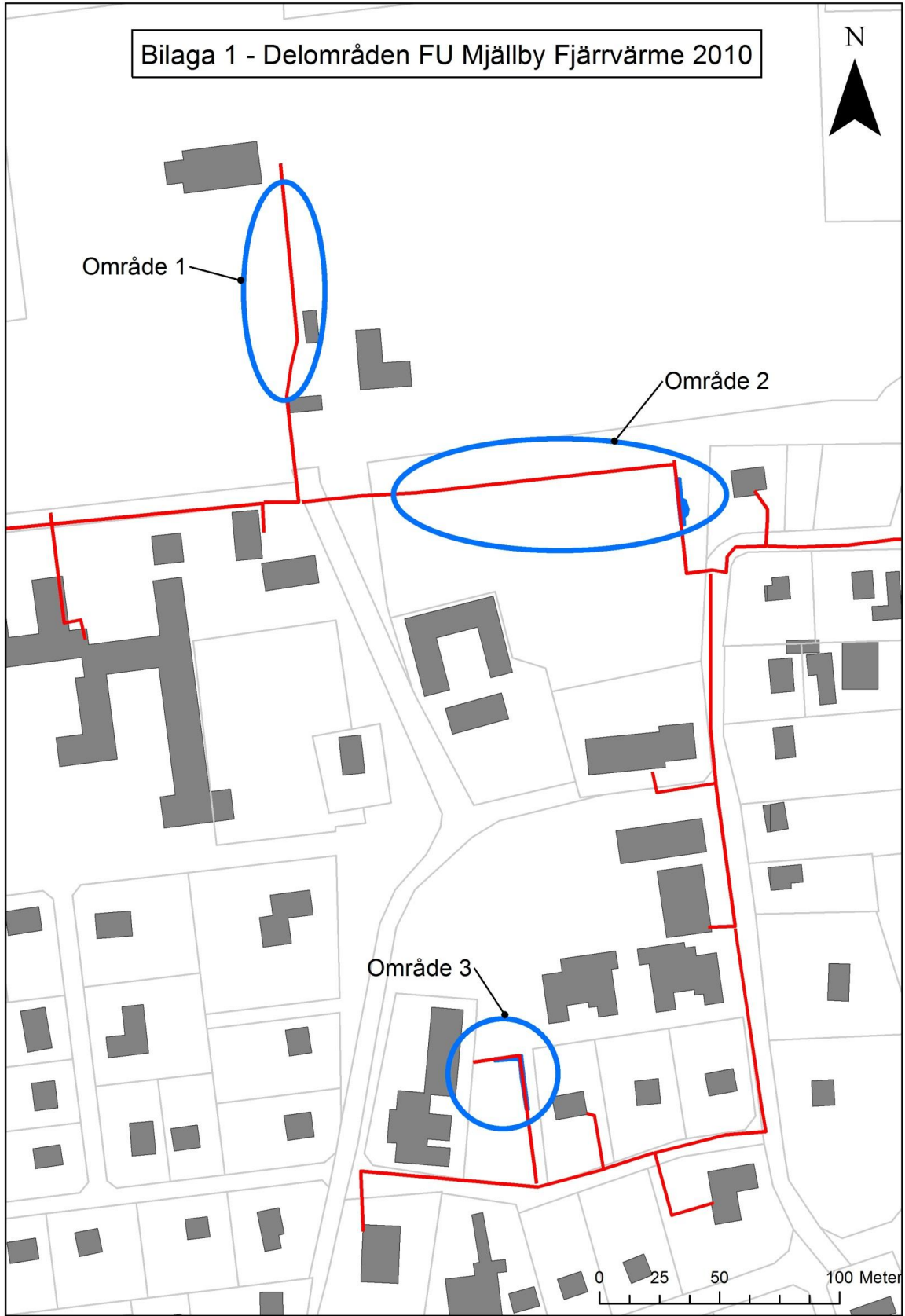
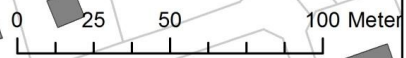
Bilaga 1 - Delområden FU Mjällby Fjärrvärme 2010

Område 1

Område 2

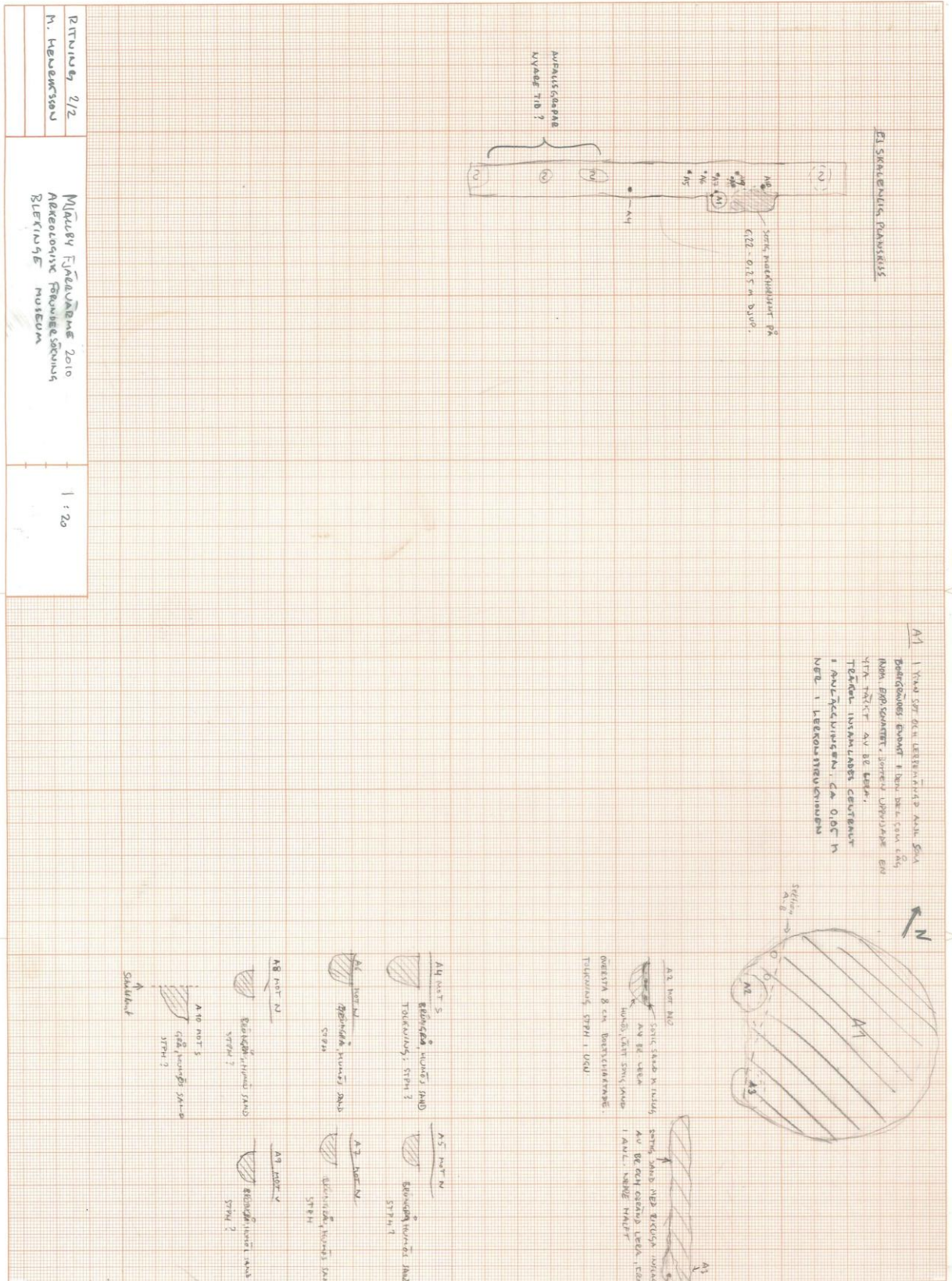
Område 3

Bilaga 2 – Fyndtabell Mjällby fjärrvärme, arkeologisk förundersökning 2010.

Fnr	Kontext	Fyndmaterial	Vikt (g)	Antal	Anmärkning
1	Rensfynd från A1	Bränt ben	2	7	
2	Rensfynd från A1	Flinta	1	1	Avslag av Kristianstadflinta
3	Rensfynd från A1	Obränd lera	29	1	
4	Rensfynd från A1	Kalk	43	3	
5	Rensfynd från A1	Keramik	60	6	Östersjökeramik
6	Rensfynd från A1	Bränd lera	254	80	
7	Anl.horisont i närheten av A1	Flinta	15	2	Avslag av Kristianstadflinta
8	Anl.horisont i närheten av A1	Bränd lera	12	6	
9	Anl.horisont i närheten av A1	Keramik	5	4	
10	Anl.horisont i närheten av A1	Bränt ben	1	3	
11	Anl.horisont i närheten av A1	Slagg	28	4	Förslaggad lera?
12	Lagerrest N om A1	Slagg	45	2	Järnslag
13	Lagerrest N om A1	Slagg	2	1	Förslaggad lera?
14	Lagerrest N om A1	Järnspik	7	2	
15	Anl.horisont Område 3	Flinta	8	1	Avslag av Kristianstadflinta
16	Matjordsfynd Område 3	Flinta	5	1	Sydvästskånsk flinta
17	A17	Skiffer	22	1	Hängbryne. 94 x 13 x 8 mm

Bilaga 3 – Sektionsritningar Mjällby fjärrvärme, arkeologisk förundersökning 2010.

RITNING 2/2
H. LEVENSTAM

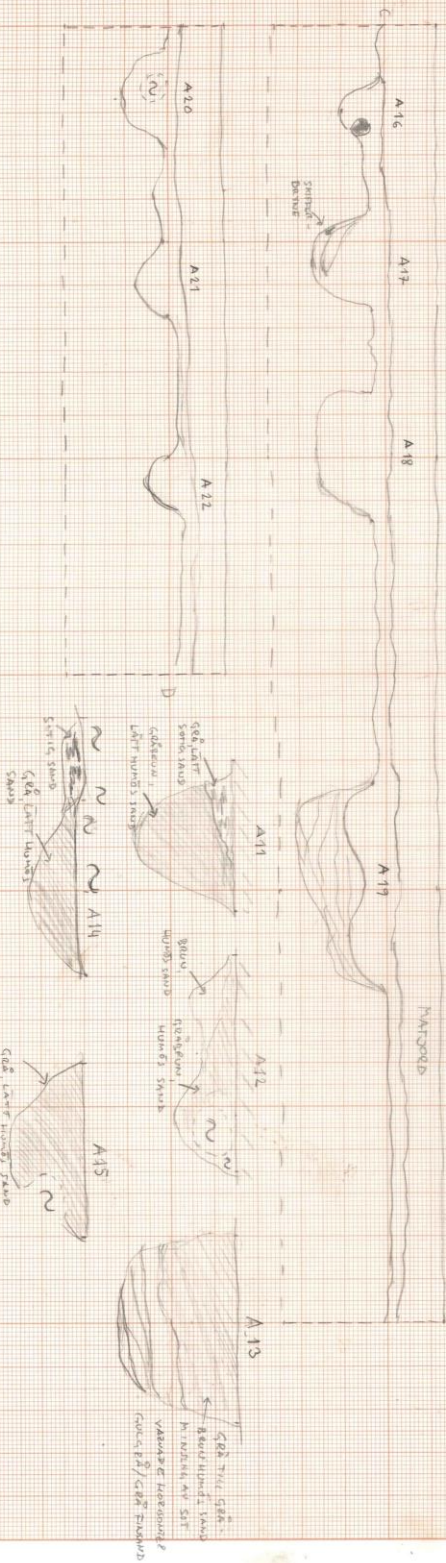
Mjällby Fjärrvärme 2010
Arkeologisk förundersökning
SLEKIN 45 MUSEUM

SEKTION A-B NOT NUV

- ① Markningshorisont: Täljsten med grov (beträvnen skivorna i stuga 0,10 m), Förlust i m. Döda överklicka Narsen ben i stuga med sotremaning under om ca 0,10 m tjocklek. En sprickad till nordväst, direkt ovan ②. Innehåller delvis skräppor.
- ② Ljusare sandmassa
- ③ Gården till höger i stuga med sotremaning överst.
- ④ SVA till vitare sandmassa

SEKTION C-D NOT VSV

- A16: SPRICKA I DÄMME
- A17: NÄRSTÄD
- A18: NÄRSTÄD
- A19: NÄRSTÄD
- A20: SPRICKA I DÄMME
- A21: SPRICKA I DÄMME
- A22: SPRICKA I DÄMME
- A11: GÅRDEN I NÄRSTÄD
LÄTT HUNDS HÅR
- A14: SPRICKA I DÄMME
GÅRDEN I NÄRSTÄD
- A12: GÅRDEN I NÄRSTÄD
LÄTT HUNDS HÅR
- A15: GÅRDEN I NÄRSTÄD
LÄTT HUNDS HÅR
- A13: GÅRDEN I NÄRSTÄD
LÄTT HUNDS HÅR

RITNING 1/2
H. HENRIKSSON
MÅJÅLLBY FJÄRRVÄRNE 2010
ARKEOLOGISKE FÖRUNDERSÖKNING
BLEKINGES MUSEUM
1 : 20

LUND UNIVERSITY

DEPARTMENT OF QUATERNARY GEOLOGY
KVARTÄRGEOLOGISKA AVDELNINGEN
HANS LINDERSON

28 januari 2011

Nationella Laboratoriet för Vedanatomi och Dendrokronologi, rapport nr 2011:6
Hans Linderson

VEDANATOMISK ANALYS AV ARKEOLOGISKA FYND I MJÄLLBY

Uppdragsgivare: Blekinge museum, Mikael Henriksson, Skrädderivägen, 371 55 Karlskrona

Lokalitet: Mjällby vid fotbollsplanen sydost om kyrkan

Objekt:

Material: Kol

Analys: 20st vid 1 art

Antal prover: 1

Övrigt:

Information:

Prover som är uttagna för C14 indikeras med bedömd egenålder och levererat till C14-lab

Resultat:

Prov Nr	Provbe-teckning	VETENSK. NAMN	Svenskt namn	Stam/ Ung stam /Gren	Egenålder år Y=avst. bark	Frekvenser	
						Antal	Procent
1	VP2011:1	Fagus	Bok	stam		16	80
1	VP2011:1	Fagus	Bok	Gren	Y<50	4	20

Hans Linderson Laboratorieföreståndare
Lunds Universitet

Laboratoriet för Vedanatomi och Dendrokronologi, Sölvegatan 12, 223 63 Lund

Sölvegatan 12, S-223 62 Lund
e-mail: Hans.Linderson@geol.lu.se

Tel. +46-46-2227891, 0738-448812

Fax +46-46-2224830

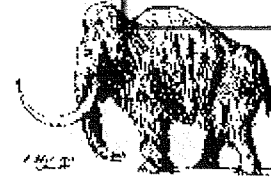

LUNDS
UNIVERSITET

Institutionen för geo- och ekosystemvetenskaper
Laboratoriet för ^{14}C -datering
Sölvegatan 12, Geocentrum II
223 62 LUND
Tel. 046/2227885 Fax 046/2224830

Department of Earth and Ecosystem Sciences
Radiocarbon Dating Laboratory
Sölvegatan 12, Geocentrum II
S-223 62 LUND
Sweden

BLEKINGE MUSEUM	
2011 -05- 1 1	
Dnr	Dariepl.b.

Mikael Henriksson

Blekinge Museum

Föremålsarkiv Rosenholm, Skrädderivägen, 371 55 Karlskrona

Dateringsattest

Provets benämning	Lab no	Erhållen ^{14}C -ålder BP	$\delta^{13}\text{C}$ ‰	Provmgd (mg C)	Förbehandling
Mjällby, Sölvesborg kommun VP 2011:1	LuS 9578	935 ± 50		5,0	HCl, NaOH

Beräkningen av ^{14}C -åldern är baserad på halveringstiden 5568 år. Resultaten är givna i antal år före 1950 (^{14}C -ålder BP). I osäkerhetsangivelsen innefattas statistiskt åtkomliga bidrag från mätningen av prov, standard och bakgrund. Som standard användes enligt internationell överenskommelse 95% av aktiviteten hos NBS oxalsyre-standard. Alla ^{14}C -åldrar är ^{13}C -korrigerade för avvikelser från överenskommet standardvärde på $^{13}\text{C}/^{12}\text{C}$ -förhållandet. Kol-14 åldern måste översättas till kalibrerade kol-14 år genom att använda antingen IntCal09 (för terrestra prover) eller Marine09 (för marina prover). För ytterligare information hänvisas till Radiocarbon Vol 51, nr4, 2009.

Lund 2011-05-06

Göran Skog

Mats Rundgren

Atmospheric data from Reimer et al (2009), OxCal v3.10 Bronk Ramsey (2005); eub r:5 sd:12 prob[chron]

